

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ МОЛИЯ ИНСТИТУТИ

“ТАСДИҚЛАЙМАН”

Тошкент молия институтининг
ректори ва о.а.т. у. Махсумов

2020 йил 27.06

“ҚЕЛТИРИЛДИ”

Олий ва ўрта махсус таълим
вазирлиги

2020 йил 14.08

Ҳуҷжатга олинди, №БД-5230100

2020 йил 14.08

ИҚТИСОДИЙ ТАҲЛИЛ

ФАН ДАСТУРИ

Билим соҳаси:	200000 – Ижтимоий соҳа, иқтисод ва ҳуқуқ
Таълим соҳаси:	230000 – Иқтисод
Таълим йўналишлари:	5230100- Иқтисодиёт (тармоқлар ва соҳалар бўйича); 5230200- Менежмент (тармоқлар ва соҳалар бўйича); 5230600- Молия ва молиявий технологиялар; 5230700- Банк иши ва аудити; 5230800- Солиқлар ва солиққа тортиш; 5230900- Бухгалтерия ҳисоби ва аудит(тармоқлар бўйича); 5231200- Сўғурта иши; 5231300- Бюджет назорати ва казначилиги; 5231500-Баҳолаш иши; 5231700- Биржа иши; 5232400- Иқтисодий хавфсизлик; 5232700- Инвестицион лойиҳаларга хизмат курсатиш ва молиялаштириш; 5232800- Электрон тижорат; 5234400- Халқаро валюта-кредит муносабатлари ижроси.

Тошкент-2020

Фан/модуль коди ЕСА3208	Ўқув йили 2022-2023	Семестр 5-6	ECTS - Кредитлар 8	
Фан/модуль тури Мажбурий	Таълим тили Ўзбек/рус		Хафтадаги дарс соатлари 4	
1.	Фаннинг номи	Аудитория машғулотлари (соат)	Мустақил таълим (соат)	Жами юклама (соат)
	Иктисодий таҳлил	120	120	240

2. I. Фаннинг мазмуни

Фанни ўқитишдан мақсад – бошқарув, молиявий ва инвестицион қарорлар қабул қилиш учун хўжалик юритувчи субъектларнинг моддий, молиявий ва меҳнат ресурсларидан фойдаланиш ҳолатини, ишлаб чиқариш фаолияти самарадорлигини, молиявий ҳолатини ҳамда уларнинг ўзгаришларини, ўзгаришларга таъсир қилган омилларни аниқлаш, ҳисоб-китоб қилиш, баҳолаш йўллариини ўргатишдан иборат.

Фаннинг вазифаси – талабаларда хўжалик юритувчи субъектларнинг моддий, молиявий ва меҳнат ресурсларидан фойдаланиш ҳолатига, уларнинг ишлаб чиқариш, тижорат ва молия фаолияти самарадорлигига, субъектларнинг иктисодий ва молиявий салоҳиятига, уларнинг бошқарув самарадорлигига объектив баҳо бериш, фаолиятнинг кучли жиҳатлари ва заиф томонларини аниқлаш асосида активларнинг бугунги ва келажакдаги қийматини оширишда аниқ бошқарув қарорларини тайёрлаш юзасидан замонавий билим, малака ва қўникмаларни шакллантиришдан иборат.

II. Асосий назарий қисм (маъруза машғулотлари)

II.1. Фан таркибига қуйидаги мавзулар қиради:

I-модул. Иктисодий таҳлил назарияси ва бошқарув таҳлили

I-мавзу: Иктисодий таҳлилнинг предмети, асосий вазифалари ва тамойиллари

Таҳлил – иктисодий тафаккурни ривожлантириш усули сифатида. Таҳлил (анализ) ва синтез ҳодиса ва жараёнларни батафсил ўрганишнинг асосий йўли эканлиги. Иктисодий таҳлилнинг фан сифатида шаклланиши. Хўжалик юритувчи субъектларни самарали бошқаришда таҳлилнинг роли. Иктисодий таҳлил фанининг предмети. Иктисодий таҳлилнинг мазмуни. Иктисодий таҳлилнинг объекти. Иктисодий таҳлил субъектлари. Субъектнинг ижтимоий-иктисодий жараёнлари. Хўжалик субъекти иктисодий салоҳиятини ўстиришда ҳамда мустаҳкамлашда иктисодий таҳлилнинг аҳамияти. Ижтимоий-иктисодий самарадорлик. Молиявий ҳолат. Ички ва ташқи омиллар. Кўрсаткичлар тизими.

Иктисодий таҳлилнинг мақсади ҳамда вазифалари. Иктисодий таҳлилнинг асосий тамойиллари. Фанлар тизимида “Иктисодий таҳлил”нинг ўрни.

2-мавзу: Иктисодий таҳлилнинг методи ва усуллари

Иктисодий таҳлил фанининг методи ва унинг ўзига хос хусусиятлари.

Иктисодий таҳлилда омиллар тизими ҳамда моделлар, иктисодий моделларнинг турлари. Иктисодий таҳлилда омиллар алоқадорлиги. Иктисодий тизимда алоқадорлик турлари. Стохастик ва детерминантлашган моделлар. Иктисодий таҳлилнинг оддий-анъанавий усуллари. Таккослаш, ўртача ва нисбий кўрсаткичларни ҳисоблаш, гуруҳлаштириш, балансли боғланиш, занжирли боғланиш, мутлок ва нисбий фарқлар, индекс усулларининг таҳлилда қўлланилиши.

Иктисодий таҳлилда иктисодий-математик усулларни қўллашнинг зарурияти. Иктисодий жараёнлар ва уларнинг натижаларига таъсир этувчи омилларни баҳолашда интеграл ва логарифм усулларидан фойдаланиш. Иктисодий таҳлилда корреляцион ва регрессион таҳлил усуллари. Қарор қабул қилиш назарияси усуллари. Иктисодий масалаларнинг мақбул ечимини аниқлашда математик дастурлаш, ўйин назарияси ва назарий хизмат кўрсатиш усулларининг қўлланилиши. Сизгирлик таҳлили. Эврестик таҳлил. Молиявий ҳисоблаш усуллари. Пулнинг вақтинча қиймати. Пул қийматини ўстириш ва дисконтлаш операциялари. Фониз ставкалари ва уларни ҳисоблаш усуллари. Таҳлил усулларини такомиллаштириш масалалари.

3-мавзу: Иктисодий таҳлилнинг турлари

Иктисодий таҳлилнинг турлари. Иктисодий таҳлилнинг турлар бўйича таснифланиши ва унинг мезонлари. Иктисодий таҳлилни мазмунига, даврига, объекти ва субъектларига, тармоқлар бўйича, кенгайтирилган ишлаб чиқариш босқичлари бўйича, компьютерлаштириш даражаси бўйича, ижтимоий- иктисодий жараёнларни ўрганиш бўйича, ўрганилаётган объектни камраб олиш даражасига кўра турлари ва уларнинг тавсифи. Ташқи ва ички таҳлил. Молиявий ва бошқарув таҳлили. Тезкор (оператив), жорий (ретроспектив) ва истикболли (перспектив) таҳлил. Ижтимоий-иктисодий, техник-иктисодий, экологик-иктисодий таҳлил. Маркетинг таҳлили. инвестицион таҳлил, функционал-қийматли таҳлил, логистик таҳлил. Таккослама, омилли, экспресс, фундаментал, маржинал таҳлил турлари. Комплекс, танланма, тематик таҳлил.

4-мавзу: Таҳлил ишларини ташкил қилиш ва манбалар билан таъминлаш

Хўжалик юритувчи субъектларда таҳлил ишларини ташкил қилиш. Таҳлилни ўтказиш босқичлари. Таҳлил натижаларини умумлаштириш ва расмийлаштириш. Таҳлил натижасида аниқланган имкониятлар ва илгор ҳояларни амалиётга талбик этиш.

Таҳлил учун керакли ахборот тизими ва унинг турлари. Иктисодий, ҳуқуқий, техник, экологик ва бошқа манбалар тўғрисида тушунчалар.

Иктисодий манбаларнинг турлари ва уларни ташкил қилишнинг асосий тамойиллари (принциплари): ҳаққонийлик, умумий боғлиқлик, тезкорлик, тежамкорлик ва кераклилик тамойилларига амал қилишлик. Таҳлилнинг

ахборот манбасига қўйиладиган талаблар. Иктисодий таҳлилнинг ахборот манбасини ишончлилигини аниклаш. Иктисодий таҳлилда ахборот технологияларининг қўлланиши.

5-мавзу: Хўжалик юритувчи субъектларнинг маркетинг фаолиятида таҳлил

Маркетинг тизимида иктисодий таҳлилнинг мақсади, вазифаси ва унинг ахборот манбалари. Маркетинг таҳлили объектлари. Маркетинг таҳлили усуллари.

Хўжалик юритувчи субъектлар маҳсулоти ҳамда хизматига бўлган талаб ва таклифни ўрганишнинг аҳамияти. Товарнинг бозордаги ҳолатини баҳолаш ҳамда талаб эластиклиги. Талаб ва таклифни ифодаловчи кўрсаткичлар тизими. Хўжалик юритувчи субъектлар маҳсулоти ва хизматига бўлган талабга таъсир этувчи омилларнинг таҳлили. Корхона товар ва баҳо сифатининг таҳлили. Рақобат даражаси кўрсаткичлари ва уларни аниқловчи омиллар. Корхона маҳсулотининг рақобатбардошлиги таҳлили.

6-мавзу: Хўжалик юритувчи субъектларнинг маҳсулот (иш, хизматлар) ишлаб чиқариш ва сотиш ҳажмини таҳлили

Маҳсулот (иш, хизматлар) ишлаб чиқариш ва сотиш ҳажмини таҳлил қилишнинг мазмуни, вазифалари ва манбалари. Маҳсулот ҳажмини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими.

Маҳсулот ишлаб чиқариш (иш бажариш, хизмат кўрсатиш)нинг ташкилий-техник даражасининг таҳлили. Маҳсулот ишлаб чиқариш ва сотиш ҳажми динамикасини таҳлили. Ишлаб чиқаришни диверсификациялашнинг аҳамияти. Маҳсулотлар таркибидаги структуравий ўзгаришлар таҳлили. Маҳсулот номенклатураси ва ассортименти таҳлили. Маҳсулот ишлаб чиқариш маромийлиги таҳлили. Маҳсулот (иш, хизмат) критик ҳажми ҳамда ишлаб чиқариш левериджи таҳлили.

Маҳсулотларни сотиш бўйича шартнома мажбуриятларининг бажарилишини таҳлили. Маҳсулот сифатининг таҳлили. Маҳсулот ишлаб чиқариш ҳамда сотиш ҳажмига таъсир этувчи омиллар таҳлили. Маҳсулот ишлаб чиқариш ва сотиш ҳажмини ошириш бўйича мавжуд имкониятларни аниклаш.

7-мавзу: Асосий воситалар ҳолати ва улардан самарали фойдаланиш таҳлили

Хўжалик юритувчи субъектларнинг асосий воситалар билан таъминланганлигини ўрганишнинг аҳамияти, мазмуни ва таҳлилнинг вазифалари. Таҳлилнинг аборот манбалари. Асосий воситаларнинг таркиби, тузилиши ва динамикаси таҳлили. Актив ва пассив асосий воситалар таҳлили. Асосий воситаларнинг техник ҳолати ва ҳаракат кўрсаткичларини таҳлили. Асосий воситаларни техник янгилашнинг аҳамияти.

Асосий воситалар билан таъминланганлик ва қуролланганликни таҳлили. Асосий воситалардан самарали фойдаланишни ифодаловчи

кўрсаткичлар тизими. Фонд кайтими ва фонд сигимининг таҳлили. Хўжалик юритувчи субъектларда ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланиш даражасининг таҳлили. Машина ва жиҳозлардан вақт ва қувват бўйича фойдаланишнинг таҳлили. Асосий воситалардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш имкониятларини аниклаш.

8-мавзу: Моддий ресурслар билан таъминланганлик ва улардан фойдаланиш таҳлили

Хўжалик юритувчи субъектларнинг моддий ресурслар билан таъминланганлигини таҳлил этишнинг аҳамияти, вазифалари ва ахборот манбалари. Моддий ресурслар билан таъминланганлик ва улардан фойдаланиш самарадорлигини характерловчи кўрсаткичлар тизими. Хўжалик юритувчи субъектларнинг моддий ресурслар билан таъминланиши ҳамда захира ҳолатининг таҳлили. Материал кайтими ва материал сигимининг таҳлили. Моддий ресурслардан фойдаланиш самарадорлиги ва уларни ишлаб чиқариш ҳажмига таъсирини таҳлили. Иктисодиётни модернизация қилиш шароитида материаллардан самарали фойдаланишнинг маҳсулот таннархини пасайтиришдаги аҳамияти.

9-мавзу: Меҳнат ресурслари билан таъминланганлик ва меҳнат унумдорлиги таҳлили

Хўжалик юритувчи субъектларнинг меҳнат ресурслари билан таъминланганлигини таҳлил қилишнинг аҳамияти, вазифалари ва ахборот манбалари. Меҳнат ресурслари таркиби ва уларнинг динамикасини таҳлили. Ходимлар ҳаракатининг таҳлили. Ходимлар қўнимсизлиги таҳлили. Иш вақтидан самарали фойдаланиш ва унинг ўзгаришига таъсир этувчи омиллар таҳлили.

Меҳнат унумдорлиги динамикасини таҳлили. Меҳнат унумдорлигига таъсир этувчи омиллар таҳлили. Ракобатдош иктисодиёт шароитида меҳнат унумдорлигини оширишнинг маҳсулот таннархини пасайтиришдаги ўрни. Меҳнат сигимининг таҳлили. Маҳсулот ҳажмига меҳнат омиллари таъсирининг таҳлили.

10-мавзу: Маҳсулот ишлаб чиқариш ва давр харажатлари таҳлили

Хўжалик юритувчи субъектларнинг ишлаб чиқариш ва давр харажатларини таҳлил қилишнинг аҳамияти, вазифалари ва ахборот манбалари. Ракобатдош иктисодиёт шароитида маҳсулот таннархини пасайтиришнинг аҳамияти. Харажатларни туркумлаш: ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш харажатлари. "Ўзгарувчан" ва "Ўзгармас" харажатлар таҳлили. Ишлаб чиқариш харажатларининг таркиби ва динамикасининг таҳлили. Ишлаб чиқариш харажатларининг иктисодий элементлари ва калькуляция моддалари бўйича таҳлили. Маҳсулот таннархининг таҳлили. Маҳсулот таннархига таъсир этувчи омиллар таҳлили. Моддий харажатлар ва уларнинг ўзгаришига таъсир этувчи омиллар таҳлили. Меҳнат ҳақи харажатлари ва уларнинг ўзгаришига таъсир этувчи омиллар таҳлили.

Харажатлар самарадорлиги тахлили.

Давр харажатлари таркиби ва динамикасининг тахлили. Давр харажатларини пасайтириш имкониятларини аниқлаш.

11-мавзу: Молиявий ва операцион бошқарув тизимида маржинал тахлил

Маржинал тахлилнинг мазмуни ва аҳамияти. Қоплаш маржаси тахлили. Махсулот сотишдан фойданинг маржинал тахлили методикаси. Рентабеллик кўрсаткичлари маржинал тахлили методикаси. Корхона махсулот сотишининг зарарсизлик ҳажми ҳамда хавфсизлик зонаси тахлили. Махсулот сотишнинг зарарсизлик ҳажми ҳамда хавфсизлик зонаси ўзгаришига омиллар таъсири тахлили. Махсулот сотиш баҳосининг критик даражаси ҳамда махсулот бирлигига доимий ва ўзгарувчан харажатларнинг чегаравий миқдорларини аниқлаш. Ишлаб чиқариш қувватларини ошириш бўйича қарорларни асослаш. Критик даражадан паст баҳода қўшимча буюртмалар қабул қилиш бўйича қарорларни тахлилий баҳолаш.

2-модул. Молиявий тахлил

12-мавзу: Бухгалтерия баланси тахлили

Бухгалтерия баланси тахлили мазмуни ва вазифалари. Бухгалтерия баланси ва унинг таркибий тузилиши: активлар, капитал ва мажбуриятлар. Баланс моддалари ва унинг бошқа молиявий ҳисоботлар маълумотларига мослиги. Корхона молиявий ҳолати тахлили усуллари.

Балансни ўқиш. Бухгалтерия балансининг горизонтал (даврий) тахлили. Бухгалтерия балансининг вертикал (таркибий) тахлили.

Корхоналар иқтисодий салоҳияти: таркиби, кўрсаткичлар тизими ва самарадорлигини тахлили.

Корхоналар молиявий салоҳияти: таркиби, кўрсаткичлар тизими ва самарадорлигини тахлили.

Бухгалтерия баланси моддаларининг ликвидлилик бўйича туркумланиши. Бухгалтерия балансининг ликвидлиги ва корхона туловлаёқатининг тахлили.

13-мавзу. Молиявий барқарорлик тахлили

Молиявий барқарорлик тахлилининг мазмуни, мақсади ва вазифалари. Корхонанинг иқтисодий ресурслари, унинг молиявий тузилмаси, ликвидлиги, туловга қобилиятини молиявий аҳвол ва барқарорликка таъсири. Молиявий барқарорлик ва унинг типлари: мутлак ва меъёрий барқарорлик, нобарқарор ва инкирозли ҳолатлар.

Корхонанинг ўз оборот маблағлари билан таъминланганлиги тахлили. Молиявий барқарорлиқни динамик тахлили.

Корхонанинг молиявий барқарорлиги билан боғлиқ коэффициентлари (молиявий мустақиллик (автономия), молиявий қарамлик, ўз ва қарз маблағларининг нисбати, ўз маблағлари билан таъминланганлик, ўз айланма

маблагларининг тупланиш коэффиценти каби) ва уларнинг таҳлили.

Корхонанинг молиявий барқарорлигини мустахкамлаш бўйича ички имкониятларни аниклаш ва йўлга қўйиш чора тадбирларини белгилаш.

14-мавзу. Кредитга лаёқатлилиқ таҳлили

Кредитга лаёқатлилиқ таҳлилининг мазмуни, мақсади ва вазифалари. Кредитга лаёқатлилиқнинг тавсифи. Кредитга лаёқатлилиқни баҳолаш ва таҳлил қилишнинг асосий усуллари: эксперт баҳолаш тизими ва балли (скоринг) баҳолаш тизими.

Кредитга лаёқатлилиқни баҳолашда тижорат банкларининг кредит сиёсатининг ўзига хос жиҳатлари.

Корхонанинг ишончлигини баҳолаш. Рақобатдош маҳсулотлар ишлаб чиқариш қобилиятини таҳлили. Даромад таҳлили. Кредит ресурслари мақсадлилигини таҳлили. Кредитга лаёқатлилиқни молиявий коэффицентларда баҳолаш. Кредитни таъминланганлигини таҳлили. Кредит туловлари юзасидан пул оқимларининг келажакдаги қутилишларини баҳолаш.

Рисклар таҳлили. Кредитга лаёқатлилиқни баҳолашда назоратнинг давомийлиги.

15-мавзу: Молиявий натижалар ва рентабеллиқ таҳлили

Молиявий натижаларни таҳлил қилишнинг аҳамияти, мазмуни ва вазифалари. Таҳлилнинг ахборот манбалари. Умумий молиявий натижалар, уларнинг таркиби ва тузилишини таҳлили. Маҳсулот сотишдан қўрилган ялпи молиявий натижа ва унга таъсир этувчи омилларнинг таҳлили.

Асосий фаолиятнинг молиявий натижалари таҳлили. Молиявий фаолиятнинг даромадлари ва харажатлари таҳлили. Умумхўжалиқ фаолиятининг молиявий натижалари таҳлили. Солиқ тўлангунга қадар фойда таҳлили. Бюджетга туловлар ва ажратмаларнинг таҳлили. Соф фойда ва унга таъсир этувчи омиллар таҳлили. Рентабеллиқ кўрсаткичлари ва уларга таъсир этувчи омиллар таҳлили. Фойда ва рентабеллиқни ошириш имкониятларини аниклаш.

16-мавзу: Дебиторлиқ ва кредиторлиқ қарзлари таҳлили

Хўжалиқ юритувчи субъектларнинг дебиторлиқ ва кредиторлиқ қарзлари таҳлилининг аҳамияти, вазифалари ва ахборот манбалари. Дебиторлиқ ва кредиторлиқ қарзларининг хўжалиқ юритувчи субъектлар молиявий ҳолатига таъсири.

Дебиторлиқ ва кредиторлиқ қарзларининг умумий ҳажмини таҳлили. Дебиторлиқ ва кредиторлиқ қарзларининг таркиби, тузилиши ва динамикасини таҳлили. Дебиторлиқ ва кредиторлиқ қарзларининг муддатлари бўйича таҳлили.

Дебиторлиқ ва кредиторлиқ қарзларининг айланувчанлигини таҳлили. Қарзларни қамайтириш имкониятларини аниклаш.

17-мавзу: Пул окимлари таҳлили

Хўжалик юритувчи субъектларнинг пул маблағлари билан таъминланганлиги ва уларнинг окимларини ўрганишнинг аҳамияти, мазмуни ва вазифалари. Таҳлилнинг асосий ахборот манбалари. Хўжалик субъектининг умумий пул маблағлари окимининг таҳлили. Хўжалик фаолиятидаги пул маблағлари ҳаракатини таҳлили. Молиявий фаолиятдан пул окимининг таҳлили. Инвестицион фаолиятдаги пул окимлари таҳлили. Пул окимларини башоратлаш. Валюта маблағлари ҳаракатини таҳлили. Пул маблағлари ҳаракатини тезлаштириш имкониятларини аниклаш.

18-мавзу: Хўжалик юритувчи субъектлар хусусий капитали таҳлили

Хўжалик юритувчи субъектларнинг хусусий капиталини таҳлил этишнинг мазмуни, вазифалари ва манбалари. Хусусий капиталнинг хўжалик юритувчи субъектлар молиявий барқарорлигини таъминлашдаги ўрни. Хусусий капитални характерловчи кўрсаткичлар таснифи. Хусусий капиталнинг таркиби ва динамикасининг таҳлили. Устав, қўшилган ва захира капиталларининг ўзгариши таҳлили. Таксимланмаган фойда (копланмаган зарар)ни таҳлили. Хусусий капитал билан боғлиқ бўлган молиявий коэффициентлар таҳлили. Молиявий леверидж таҳлили.

19-мавзу. Корхоналар иқтисодий ночорлиги (банкротлиги)ни баҳолаш ва таҳлил қилиш

Иқтисодий ночорлик (банкротлик)ни баҳолашнинг объектив зарурлиги, уни таҳлил қилиш мақсади ва вазифалари. Банкротлик институти ва унинг ривожланиш истикболлари. Иқтисодий ночорликни тартибга солишнинг ҳуқуқий нормалари. Иқтисодий ночорлик таҳлилининг ахборот манбалари. Банкротликни аниқлашда қўлланиладиган кўрсаткичлар тизими ва уларнинг қиёсий таҳлили. Иқтисодий ночорликни баҳолашнинг миллий ва халқаро тажрибалари.

Иқтисодий ночорлик хавф-хатарларини аниқлашда молиявий ҳолат таҳлили. Банкротликни аниқлашнинг турли моделлари.

Корхонани молиявий соғломлаштиришга қаратилган чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва уларни амалга ошириш бўйича бошқарув қарорларини қабул қилиш.

20-мавзу. Корхоналар молиявий ҳолатини рейтинг баҳолаш ва таҳлил қилиш

Хўжалик юритувчи субъектларнинг молиявий ҳолатини рейтинг баҳолашнинг зарурияти. Таҳлил мақсади, мазмуни ва вазифалари. Корхоналар фаолияти рейтингининг турлари, моҳияти ва баҳолаш усуллари. Корхоналар молиявий ҳолатини рейтинг баҳолашда қўлланиладиган кўрсаткичлар тизими ва уларни аниқлаш усуллари.

Корхоналар молиявий ҳолатини ва самарадорлигини ифодаловчи

комплекс кўрсаткичлар бўйича рейтингини аниклаш ва уларнинг киёсий таҳлили.

Молиявий ҳолатни рейтинг баҳолаш бўйича халқаро тажрибалар ва улардан мамлакатимиз таҳлил амалиётида фойдаланиш имкониятлари.

21-мавзу. Молиявий ҳисобот элементларини башоратлаш

Молиявий ҳисобот элементларини башоратлаш ва унда қўлланиладиган турли моделлар ва усулларнинг тавсифи.

Активлар, капитал ва мажбуриятларни башоратлаш. Даромадлар ва харажатларни башоратлаш: сотиш ҳажми, маҳсулот таннархи, операцион даромад ва харажатлар, фойда ҳажми ва рентабеллик даражаларини башоратлаш. Пул мабалағлари нақдлигини башоратлаш. Банкротликни башоратлаш. Башорат кўрсаткичларига ички ва ташқи омиллар таъсири. Башорат кўрсаткичларининг эҳтимоллиги ва ишончлилигини баҳолаш. Башоратлашдаги камчиликлар.

22-мавзу: Хўжалик юритувчи субъектларнинг қимматли қўғозлар бозоридаги фаолияти таҳлили

Қимматли қўғозлар бозорида хўжалик субъектлари фаолиятининг асосий мақсади ва вазифалари. Хўжалик юритувчи субъектлар қимматли қўғозлари тавсифи. Хўжалик юритувчи субъектлар қимматли қўғозлари таркибининг таҳлили. Дивиденд сиёсатида молиявий таҳлилнинг роли. Эмитентларнинг рейтинг таҳлили методикаси.

23-мавзу. Хўжалик юритувчи субъектнинг инвестицион фаолиятини таҳлили

Инвестиция фаолияти, унинг турлари ва асосий йўналишлари. Инвестиция ресурсларини шакллантириш сиёсатини ишлаб чиқиш. Инвестицияни баҳолаш усуллари. Ишлаб чиқариш инвестициясининг таҳлили. Молиявий инвестициялар таҳлили. Инвестицион фаолият ҳажми таҳлили. Реал инвестициялар самарадорлиги таҳлили. Инвестицион лойиҳалар самарадорлиги кўрсаткичларининг сезгирлик таҳлили. Молиявий қўйилмалар самарадорлиги таҳлили. Инновациялар ва бошқа инвестицион лойиҳаларнинг молиялаштириш манбалари таҳлили. Лизинг муомалалари самарадорлиги таҳлили.

24-мавзу. Хўжалик юритувчи субъектнинг ташқи иқтисодий фаолияти таҳлили

Ташқи иқтисодий фаолиятни йўлга қўйишнинг иқтисодий ва ҳуқуқий негизлари ва уни Ўзбекистон Республикасида ривожлантириш истикболлари. Хўжалик юритувчи субъектларнинг ташқи иқтисодий фаолиятини таҳлил этишнинг мазмуни ва моҳияти. Экспорт операцияларининг таҳлили. Импорт операцияларининг таҳлили. Экспорт-импорт операцияларидан олинган даромад ва харажатлар таҳлили. Экспорт-импорт операциялари бўйича валюта қўрсаткичлари ўзгаришидан натижалар таҳлили. Экспорт-импорт операциялари

бўйича пул оқимлари таҳлили.

III. Амалий машғулотлари бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Амалий машғулотлар учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади:

1-модул. Иқтисодий таҳлил назарияси ва бошқарув таҳлили

1. Иқтисодий таҳлилнинг предмети, асосий вазифалари ва тамойиллари
2. Иқтисодий таҳлилнинг методи ва усуллари
3. Иқтисодий таҳлилнинг турлари
4. Таҳлил ишларини ташкил қилиш ва манбалар билан таъминлаш
5. Хўжалик юритувчи субъектларнинг маркетинг фаолиятида таҳлил
6. Хўжалик юритувчи субъектларнинг маҳсулот (иш, хизматлар) ишлаб чиқариш ва сотиш ҳажмини таҳлили
7. Асосий воситалар ҳолати ва улардан самарали фойдаланиш таҳлили
8. Моддий ресурслар билан таъминланганлик ва улардан фойдаланиш таҳлили
9. Меҳнат ресурслари билан таъминланганлик ва меҳнат унумдорлиги таҳлили
10. Маҳсулот ишлаб чиқариш ва давр харажатлари таҳлили
11. Молиявий ва операцион бошқарув тизимида маржинал таҳлил

2-модул. Молиявий таҳлил

12. Бухгалтерия баланси таҳлили
13. Молиявий барқарорлик таҳлили
14. Кредитга лаёқатлилиқ таҳлили
15. Молиявий натижалар ва рентабеллик таҳлили
16. Дебиторлик ва кредиторлик қарзлари таҳлили
17. Пул оқимлари таҳлили
18. Хўжалик юритувчи субъектлар хусусий капитали таҳлили
19. Корхоналар иқтисодий нозорлиги (банкротлиги)ни баҳолаш ва таҳлил қилиш
20. Корхоналар молиявий ҳолатини рейтинг баҳолаш ва таҳлил қилиш
21. Молиявий ҳисобот элементларини башоратлаш
22. Хўжалик юритувчи субъектларнинг қимматли қўғозлар бозоридаги фаолияти таҳлили

23. Хўжалик юритувчи субъектнинг инвестицион фаолиятини таҳлили

24. Хўжалик юритувчи субъектнинг ташқи иқтисодий фаолияти таҳлили

Амалий машғулотлар мультимедиа қурилмалари билан жихозланган аудиторияда бир академик гуруҳга бир профессор-ўқитувчи томонидан ўтказилади. Машғулотларда фаол ва интерактив усуллар ёрдамида ўтилади, мос равишда муносиб педагогик ва ахборот технологиялардан фойдаланилади.

IV. Мустақил таълим ва мустақил ишлар

Мустақил таълим учун тавсия этиладиган мавзулар:

1. Турли мулкчилик шаклидаги хўжалик юритувчи субъектларда бошқарув қарорлари қабул қилишда таҳлилнинг аҳамияти.
2. Иқтисодий таҳлилнинг фан сифатида шаклланиши.
3. Хўжалик юритувчи субъектлар иқтисодий салоҳиятини ўстиришда ҳамда мустаҳкамлашда иқтисодий таҳлилнинг ўрни.
4. Иқтисодий таҳлилнинг асосий тамойиллари.
5. Фанлар тизимида "Иқтисодий таҳлил"нинг ўрни.
6. Иқтисодий таҳлил фани методининг ўзига хос хусусиятлари.
7. Иқтисодий таҳлилда омиллар тизими ҳамда моделлар, иқтисодий моделларнинг турлари.
8. Иқтисодий таҳлилда стохастик ва детерминантлашган моделларнинг қўлланилиши.
9. Таққослаш усули ва уни таҳлилда қўлланилиши.
10. Ўртача ва нисбий кўрсаткичларни ҳисоблаш усули ҳамда уни таҳлилда қўлланилиши.
11. Гуруҳлаштириш усули ва уни таҳлилда қўлланилиши.
12. Иқтисодий таҳлилда иқтисодий-математик усулларни қўллашнинг зарурияти.
13. Интеграл усули ва уни таҳлилда қўлланилиши.
14. Корреляцион ва регрессион таҳлил усуллари.
15. Иқтисодий масалаларнинг мақбул ечимини аниқлашда математик дастурлаш. Ўйин назарияси ва назарий хизмат кўрсатиш усуллари ва қўлланилиши.
16. Эвристик таҳлил.
17. Фоиз ставкалари ва уларни ҳисоблаш усуллари.
18. Таҳлил усуллари тақомиллаштириш масалалари.
19. Иқтисодий таҳлилни мазмунига, даврига, объекти ва субъектларига кўра турлари.
20. Компьютерлаштириш даражаси бўйича, ижтимоий- иқтисодий жараёнларни ўрганиш бўйича, ўрганилаётган объектни қамраб олиш даражасига кўра таҳлил турлари ва уларнинг тавсифи.
21. Молиявий ва бошқарув таҳлили.
22. Тезкор (оператив), жорий (ретроспектив) ва истикболли (перспектив) таҳлил.
23. Маркетинг таҳлили.
24. Инвестицион таҳлил.
25. Функционал-қийматли таҳлил.

26. Таккослама, омилли, экспресс, фундаментал, маржинал таҳлил турлари.
27. Ижтимоий-иқтисодий, техник-иқтисодий, экологик-иқтисодий таҳлил.
28. Хўжалик юритувчи субъектларда таҳлил ишларини ташкил қилиш.
29. Таҳлил учун керакли манбалар тизими ва унинг турлари.
30. Маркетинг таҳлили усуллари.
31. Товарнинг бозордаги ҳолатини баҳолаш ҳамда талаб эластиклиги.
32. Корхона товар ва баҳо сиёсатининг таҳлили.
33. Хўжалик юритувчи субъектлар маҳсулоти ҳамда хизматиға бўлган талаб ва таклифни ўрганишнинг аҳамияти ва таҳлилнинг вазифалари.
34. Рақобат даражаси кўрсаткичлари ва уларни аниқловчи омиллар.
35. Маҳсулот ишлаб чиқариш ва сотиш ҳажми динамикасини таҳлили.
36. Маҳсулотлар таркибидаги структуравий ўзгаришлар таҳлили.
37. Маҳсулот номенклатураси ва ассортименти таҳлили.
38. Маҳсулот ишлаб чиқариш маромийлиги таҳлили.
39. Маҳсулот (иш, хизмат) критик ҳажми ҳамда ишлаб чиқариш левериджи таҳлили.
40. Маҳсулот ҳажмини ошириш бўйича мавжуд имкониятларни аниқлаш.
41. Маҳсулотларни сотиш бўйича шартнома мажбуриятларининг бажарилишини таҳлили.
42. Сотилган маҳсулот сифатининг таҳлили.
43. Маҳсулотни сотиш ҳажмини ошириш имкониятларини аниқлаш ҳамда амалиётиға тадбик этиш.
44. Асосий воситаларнинг таркиби, тузилиши ва динамикасини таҳлили.
45. Актив ва пассив асосий воситалар таҳлили.
46. Асосий воситаларнинг техник ҳолати ва ҳаракат кўрсаткичларини таҳлили.
47. Асосий воситалар билан таъминланганлик ва қуролланганликни таҳлили.
48. Асосий воситалардан самарали фойдаланишни ифодаловчи кўрсаткичлар тизими.
49. Хўжалик юритувчи субъектларда ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланиш даражасининг таҳлили.
50. Машина ва жиҳозлардан вақт ва қувват бўйича фойдаланишнинг таҳлили.
51. Моддий ресурслар билан таъминланганлик ва улардан фойдаланиш самарадорлигини характерловчи кўрсаткичлар таҳлили.
52. Моддий ресурслардан фойдаланиш самарадорлиги ва уларни ишлаб чиқариш ҳажмиға таъсирини таҳлили.
53. Меҳнат ресурслари таркиби ва уларнинг динамикасини таҳлили.

54. Ходимлар ҳаракатининг таҳлили.
55. Иш вақтидан самарали фойдаланиш ва унинг ўзгаришига таъсир этувчи омиллар таҳлили.
56. Саноат ишлаб чиқариш ходимлари меҳнат унумдорлигига таъсир этувчи омиллар ва уларни таҳлили.
57. Ишчиларнинг меҳнат унумдорлигига таъсир этувчи омилларни таҳлили.
58. Рақобатдош иқтисодиёт шароитида меҳнат унумдорлигини оширишнинг маҳсулот таннархини пасайтиришдаги аҳамияти.
59. Маҳсулот ҳажмига меҳнат омилларининг таъсирини таҳлили.
60. Ҳўжалик юритувчи субъектларнинг ишлаб чиқариш харажатларини таҳлил этишнинг аҳамияти, вазифаси ва ахборот манбалари.
61. Ишлаб чиқариш харажатларининг таркиби ва динамикасини таҳлили.
62. Ишлаб чиқариш харажатлари самарадорлигининг таҳлили.
63. Меҳнат ҳақи харажатларини таҳлили.
64. Меҳнат ҳақи фондига таъсир этувчи омиллар таҳлили.
65. Ҳўжалик юритувчи субъектлар фаолиятидаги давр харажатларини таҳлил қилишнинг назарий-услубий асослари.
66. Давр харажатларини пасайтириш имкониятларини аниқлаш.
67. Маҳсулот сотишдан фойданинг маржинал таҳлили методикаси.
68. Рентабеллик кўрсаткичлари маржинал таҳлили методикаси.
69. Корхона маҳсулот сотишининг зарарсизлик ҳажми ҳамда хавфсизлик зонаси таҳлили.
70. Маҳсулот сотиш баҳосининг критик даражаси ҳамда маҳсулот бирлигига доимий ва ўзгарувчан харажатларнинг чегаравий миқдорларини аниқлаш.
71. Критик даражадан паст баҳода қўшимча буюртмалар қабул қилиш бўйича қарорларни таҳлилий баҳолаш.
72. Молиявий ҳолат таҳлили учун зарурий ахборот манбалари ва улар тўғрилигига қўйиладиган талаблар.
73. Корхона молиявий ҳолати таҳлили усуллари.
74. Корхоналар иқтисодий салоҳияти: таркиби, кўрсаткичлар тизими ва самарадорлигини таҳлили.
75. Корхоналар молиявий салоҳияти: таркиби, кўрсаткичлар тизими ва самарадорлигини таҳлили.
76. Бухгалтерия балансининг ликвидлиги ва корхона тўлов қобилиятининг таҳлили.
77. Ҳўжалик юритувчи субъектлар тўлов қобилиятини таҳлили.
78. Ҳўжалик юритувчи субъектларнинг молиявий барқарорлигини

таҳлили.

79. Молиявий барқарорликни яхшилаш чора-тадбирларини аниқлаш.

80. Банк мижозининг кредитга лаёқатлилигини таҳлили.

81. Корхонанинг молиявий ҳолати таҳлилининг натижаларини умумлаштириш ва молиявий соғломлаштириш йўллариини белгилаш.

82. Корхона молиявий ва иқтисодий ҳолатига умумий баҳо бериш.

83. Кредитга лаёқатлиликини баҳолаш ва таҳлил қилишнинг асосий усуллари.

84. Кредитга лаёқатлиликини баҳолашда тижорат банкларининг кредит сиёсатининг ўзига хос жиҳатлари.

85. Умумий молиявий натижалар, уларнинг таркиби ва тузилишини таҳлили.

86. Маҳсулот сотишдан қўрилган ялпи молиявий натижа ва унга таъсир этувчи омилларнинг таҳлили.

87. Асосий ишлаб чиқариш фаолиятининг молиявий натижаларини таҳлили.

88. Асосий фаолиятнинг молиявий натижалари таҳлили.

89. Фойданинг ишлатилишини таҳлили.

90. Рентабеллик кўрсаткичлари ва уларнинг ўзгаришига таъсир этувчи омиллар таҳлили.

91. Фойда ва рентабелликини ошириш имкониятларини аниқлаш.

92. Дебиторлик ва кредиторлик қарзларининг муддатлари бўйича таҳлили.

93. Дебиторлик ва кредиторлик қарзларни камайтириш имкониятларини аниқлаш ва уларни амалиётда қўллаш йўналишлари.

94. Дебиторлик ва кредиторлик қарзларининг айланувчанлигини таҳлили.

95. Молиявий фаолиятдан пул оқимининг таҳлили.

96. Инвестицион фаолиятдаги пул оқимлари таҳлили.

97. Пул оқимларини прогностлаш.

98. Валюта маблағлари ҳаракатини таҳлили.

99. Пул маблағлари ҳаракатини тезлаштириш имкониятларини аниқлаш.

100. Хусусий капитал билан боғлиқ бўлган молиявий коэффициентлар таҳлили.

101. Хусусий капитални қўпайтириш бўйича мавжуд имкониятларни аниқлаш.

102. Молиявий леверидж таҳлили.

103. Банкротликини аниқлашда қўлланиладиган кўрсаткичлар тизими ва уларнинг қиёсий таҳлили.

104. Иқтисодий ночорлик хавф-хатарларини аниқлашда молиявий ҳолат таҳлили.

105. Банкротликни аниқлашнинг турли моделлари.
 106. Иктисодий ночорлик (банкротлик)ни олдини олиш чора-тадбирлари.
 107. Корхоналар фаолияти рейтингининг турлари, моҳияти ва баҳолаш усуллари.

108. Корхоналар молиявий ҳолатини рейтинг баҳолашда қўлланиладиган кўрсаткичлар тизими ва уларни аниқлаш усуллари.

109. Молиявий ҳолатни рейтинг баҳолаш бўйича халқаро тажрибалар ва улардан мамлакатимиз таҳлил амалиётида фойдаланиш имкониятлари.

110. Молиявий ҳисобот элементларини башоратлаш ва унда қўлланиладиган турли моделлар.

111. Активлар, капитал ва мажбуриятларни башоратлаш.

112. Даромадлар ва харажатларни башоратлаш: сотиш ҳажми, маҳсулот таннархи, операцион даромад ва харажатлар, фойда ҳажми ва рентабеллик даражаларини башоратлаш.

113. Пул мабалағлари нақдлигини башоратлаш.

114. Банкротликни башоратлаш.

115. Башорат кўрсаткичларининг эҳтимоллиги ва ишончлилигини баҳолаш.

Мустақил ўзлаштириладиган мавзулар бўйича талабалар томонидан хўжалик юритувчи субъектлар мисолида таҳлилий маълумотлар тайёрлаш, ҳулосалар ёзиш ҳамда уни тақдимот қилиш тавсия этилади.

3. **V Фан ўқитилишининг натижалари (шаклланидиган компетенциялар)**
 “Иктисодий таҳлил” фанини ўзлаштириш жараёнида талаба:
 хўжалик юритувчи субъектлар, уларнинг хўжалик-молия-тижорат фаолияти узлуксизлиги;
 иктисодий ҳодиса ва жараёнлар, уларнинг самараси, натижаси ҳақидаги, активларнинг доиравий айланувчанлигини таъминлашда;
 ахборотлар оқимини шакллантириш;
 ахборотларни қайта ишлаш ва таҳлилий ҳулосаларни шакллантириш;
 иктисодий таҳлилнинг зарурий ва муҳим жиҳатлари *ҳақида тасаввурга эга бўлиши*;
 хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини таҳлил қилишнинг асосий тамойилларини;
 иктисодий таҳлилнинг оддий-анъанавий ҳамда иктисодий-математик усулларини;
 хўжалик субъектларида таҳлил ишларини ташкил қилишни;
 таҳлил учун керакли манбаларни тўплаш ва улардан фойдалана олишни *билиши ва улардан фойдалана олиши*;
 хўжалик юритувчи субъектларда таҳлил ишларини ташкил этиш;
 иктисодий таҳлил учун зарур ахборотни йиғиш;

	хўжалик субъектларида маҳсулот (иш, хизматлар) ишлаб чиқариш хажмини режалаштириш ва унга баҳо бериш; маҳсулот (иш, хизматлар) сотиш хажмларини таҳлил қилиш; моддий, меҳнат ва молиявий ресурслар билан таъминланганлик ва улардан самарали фойдаланиш ҳолатига баҳо бериш; маҳсулот (иш, хизматлар) ишлаб чиқариш харажатлари ва давр харажатларини таҳлил қилиш; субъектлар молиявий ва иқтисодий ҳолатига аниқ баҳо бериш; молиявий натижалар ва уларга таъсир этувчи омилларни ҳисоблаш ва таҳлил қилиш; хўжалик юритувчи субъектлар иқтисодий ҳолатини таҳлил қилиш асосида молиявий, бошқарув ва инвестицион қарорлар қабул қилиш учун зарур хулосалар ишлаб чиқиш қўшқималарига эга бўлиши керак;
4.	VI. Таълим технологиялари ва методлари: •маърузалар; •интерфаол кейс-стадилар; •семинарлар (мантикий фикрлаш, тезкор савол-жавоблар); •гуруҳларда ишлаш; •такдимотлар қилиш; •индивидуал лойиҳалар; •жамоа бўлиб ишлаш ва ҳимоя қилиш учун лойиҳалар.
5.	VII. Кредитларни олиш учун талаблар: Фанга оид назарий ва услубий тушунчаларни тўла ўзлаштириш, таҳлил натижаларини тўғри ақс эттира олиш, ўрганилаётган жараёнлар ҳақида мустақил мушоҳада юритиш ва жорий, оралик назорат шаклларида берилган вазифа ва топшириқларни бажариш, якуний назорат бўйича ёзма ишни топшириш.
6.	Асосий адабиётлар 1. Мельник М.В., Поздеев В.Л. Экономический анализ: Учебник и практикум. Москва: Юрайт, 2020. – 261 с. 2. Пардаев М.К. Иқтисодий таҳлил назарияси. Дарслик. – Т.: “Инновацион ривожланиш нашриёт-матбаа уйи” ДУК, 2020. – 588 б. 3. Raximov M.Y., Kalandarova N.N. Moliyaviy tahlil. Darslik. – Т.: Iqtisod-Moliya, 2019. - 736 b. 4. Xasanov B.A., Raximov M.Y., Muqumov Z.A. va boshqalar. Moliyaviy tahlil. Darslik. – Т.: IQTISODIYOT, 2020. - 736 b. 5. Raximov M.Y., Mavlonov N.N., Kalandarova N.N. Iqtisodiy tahlil. O`quv qo`llanma. – Т.: Iqtisod-Moliya, 2020. - 517 b. Қўшимча адабиётлар 6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 февралдаги ПК-4611-сонли “Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Қарори.

7. “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли Фармони.

8. Пардаев М.К., Абдукаримов И.Т., Пулатов М.Э., Усманова Д.К. Финансовый анализ предприятий. Учебное пособие по опыту РФ и РУз. – Т.: “Инновацион ривожланиш нашриёт-матбаа уйи” ДУК, 2020. – 768 бет.

9. Мельник М.В., Поздеев В.Л. Теория экономического анализа: Учебник. Москва: Юрайт, 2020. – 261 с.

10. Шадрина Г.В. Теория экономического анализа: Учебник и практикум. Москва: Юрайт, 2020. – 208 с.

11. Сагдиллаева З.А., Юлдашева У.А., Алимов Б.Б. Финансовый анализ. /Учебник –Т.: Иктисод-Молия, 2019. – 444 с.

Ахборот манбаалари

12. www.gov.uz – Ўзбекистон Республикаси ҳукумат портали.

13. www.lex.uz – Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси.

14. www.mf.uz – Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги расмий сайти.

15. www.soliq.uz – Ўзбекистон Республикаси Давлат Солик қўмитаси расмий сайти.

16. www.stat.uz – Ўзбекистон Республикаси Давлат Статистика қўмитасининг расмий сайти.

7. Фан дастури Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими йўналишлари бўйича Ўқув-услубий бирлашмалар фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгашнинг 2020 йил “14” 08 даги 3 -сонли баённомаси билан маъқулланган.

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2020 йил “14” 08 даги 4/8 - сонли буйруғи билан маъқулланган фан дастурларини таянч олий таълим муассасаси томонидан тасдиқлашга розилик берилган.

8. **Фан/модуль учун масъуллар:**

М.Ю.Рахимов – ТМИ, “Аудит ва иктисодий таҳлил” кафедраси мудири, иктисод фанлари номзоди, доцент

И.Х.Чориев – ТМИ, “Аудит ва иктисодий таҳлил” кафедраси катта ўқитувчиси

Н.Н.Каландарова – ТМИ, “Аудит ва иктисодий таҳлил” кафедраси в.б. доценти, PhD

9. **Такризчилар:**

Р.Д.Дўстмурадов – ТДАУ, “Бухгалтерия ҳисоби” кафедраси мудири, иктисод фанлари доктори, профессор (турдош ОТМ)

Б.А.Хасанов – ТДИУ, “Молиявий таҳлил ва аудит” кафедраси профессори, иктисод фанлари доктори (турдош ОТМ).

Ч. Раҳимов

И.Х. Чориев

